

Generalitat de Catalunya
**Departament de la Vicepresidència
i d'Economia i Hisenda**

Potencialitats de l'economia catalana

Nota d'Economia número 104

Marta Curto Grau

Directora general d'Anàlisi Econòmica

Desembre 2018

Benvinguda i presentació de l'acte

Programa de l'acte

Inauguració de l'acte

Presentació dels continguts de la Nota d'Economia

Taula rodona sobre les potencialitats de l'economia catalana

- Dr. Oriol Escardíbul
- Sr. Xavier López Luján
- Dra. Anna Matas

Torn de preguntes

Cloenda

Reflexions inicials

- La recuperació econòmica s'ha dut a terme mitjançant un patró de **creixement més equilibrat** però encara ens queden importants reptes econòmics i social.
- L'objectiu d'aquesta nota és aprofundir en les principals **potencialitats de l'economia catalana** que ens han de permetre avançar cap a un model econòmic més eficient, sostenible i inclusiu.
- És important conèixer els punts forts de la nostra economia però també assenyalar aquells àmbits on hi ha **marge de millora** i on cal no caure en la **complaença**.

Sumari

Monogràfic. Potencialitats de l'economia catalana

Resum executiu

Marta Curto Grau

Introducció. Context general

L'economia catalana abans i després de la crisi

Àngela Fernández

Catalunya en el marc de l'expansió econòmica mundial: oportunitats i riscos

Oriol Aspachs, Javier Garcia-Arenas i Àlex Ruiz

Un balanç sobre la productivitat a Catalunya des de l'any 2000

Joan Maria Mussons

Bloc I. La població i el capital humà

Demografia. Situació actual i escenaris de futur.

Mariona Lozano, Elisenda Rentería, Elena Vidal-Coso i Pilar Zueras

Capital humà i sistema educatiu com a determinants del creixement

i del progrés social

Álvaro Choi i Josep Oriol Escardíbul

Tecnologia i reptes laborals, educatius i socials

Walter Garcia-Fontes

Bloc II. La recerca, la innovació i la internacionalització

Impulsem la recerca

Andreu Mas-Colell

Catalunya, ecosistema innovador?

Xavier López Luján

Breus reflexions sobre el sector exterior català

Pol Antràs

L'expansió estructural de les exportacions de béns a Catalunya

Pau Albert Vilalta

Demanda interna i saldo exterior català

Jordi Angusto

Bloc III. El territori i les infraestructures

Geografia i creixement econòmic: una perspectiva històrica

Julio Martinez-Galarraga i Daniel A. Tirado Fabregat

Infraestructures de transport i creixement econòmic

Anna Matas i Josep-Lluís Raymond

Bloc IV. Institucions

Institucions inclusives i desenvolupament econòmic

Roger Medina

Introducció. Context general.

L'economia catalana abans i després de la crisi

Àngela Fernández

- L'economia ha recuperat els valors previs a la crisi però el nivell de PIB per habitant en relació amb la mitjana europea ha baixat de forma notable.
- Les empreses catalanes han fet un esforç d'**internacionalització** i han guanyat **productivitat**.
- Models de creixement abans i després de la crisi:
 - **Abans**: forta presència del sector de la construcció, alt endeutament i intensiu en treball.
 - **Després**: model més productiu, més tecnològic, amb més presència del sector de serveis i menys intensiu en mà d'obra.

L'economia catalana abans i després de la crisi

Àngela Fernández

- El procés de devaluació interna de l'economia
 - i. ha millorat la **competitivitat**,
 - ii. ha comportat **reduccions salarials** i un increment de les desigualtats.

- Cal destacar: l'augment net de l'ocupació en serveis intensius en coneixement.

- Catalunya està apostant per la **indústria 4.0** i té potencial (excel·lència en la recerca, capacitat d'atreure talent, localització privilegiada...).

Catalunya en el marc de l'expansió econòmica mundial: oportunitats i riscos

Oriol Aspachs, Javier Garcia-Arenas i Àlex Ruiz

- Un dels principals canvis estructurals de l'economia catalana dels darreres anys és l'evolució cap a una **economia més oberta** (grau d'obertura del 32 al 67% del PIB entre el 1986 i el 2016), més exposada a l'entorn internacional.
- Entorn global favorable: cicle econòmic **dinàmic, sincronitzat, madur i sostenible**. Per aprofitar-ho, cal reforçar el procés d'internacionalització de l'economia catalana, millorant la competitivitat.

Catalunya en el marc de l'expansió econòmica mundial: oportunitats i riscos

Oriol Aspachs, Javier Garcia-Arenas i Àlex Ruiz

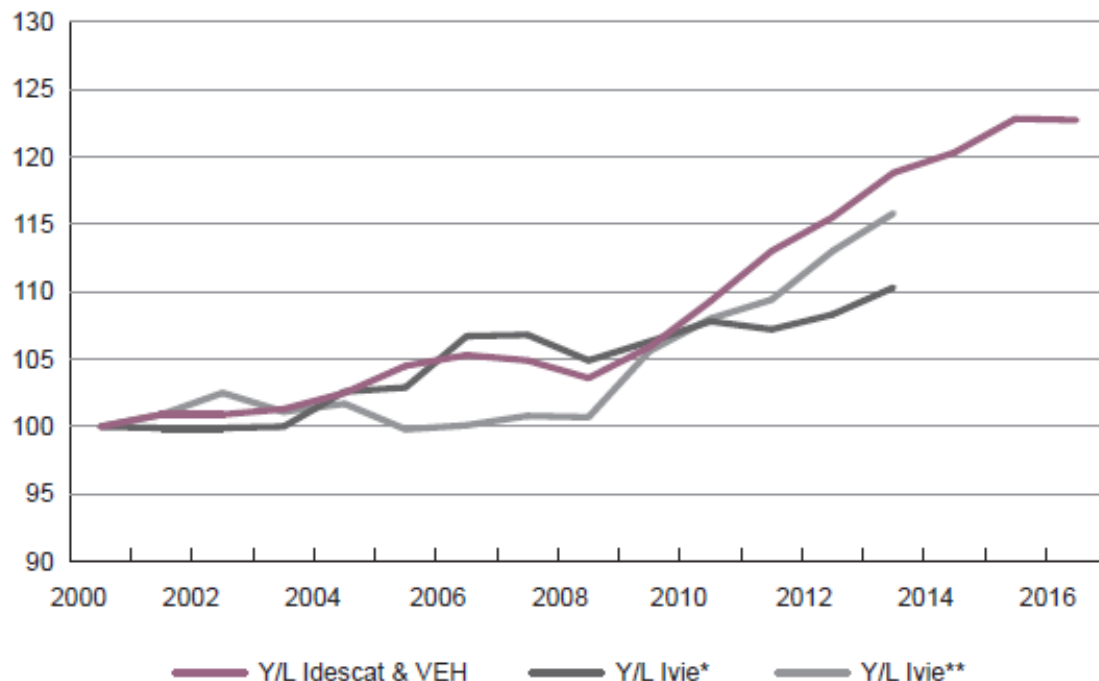
- L'obertura de Catalunya fa que es beneficiï d'un creixement sincronitzat en les economies dels seus principals socis comercials, però també corre el **risc** que una retirada dels estímuls monetaris a la zona euro perjudiqui el creixement.
- Els **deures pendents** per Catalunya són: el creixement de la dimensió empresarial, la millora del marc regulador, la reducció del deute, l'equilibri dels comptes públics, el redisseny de la política laboral i social en un entorn globalitzat i de ràpid canvi tecnològic.

Un balanç sobre la productivitat a Catalunya des de l'any 2000

Joan Maria Mussons

- Tot i tenir una posició relativa de la PTF destacable dins del conjunt de l'Estat, hi ha marge de millora respecte a la UE-15.
- La productivitat del capital ha estat la principal font de divergència amb les economies més dinàmiques.

Gràfic 1. Evolució de la productivitat aparent del treball (en nombres índex, any 2000 = 100)

Font: Elaboració a partir de dades de l'Idescat i del Departament de la Vicepresidència i d'Economia i Hisenda, i Fundació Bancaja i Ivie (2014)..

Un balanç sobre la productivitat a Catalunya des de l'any 2000

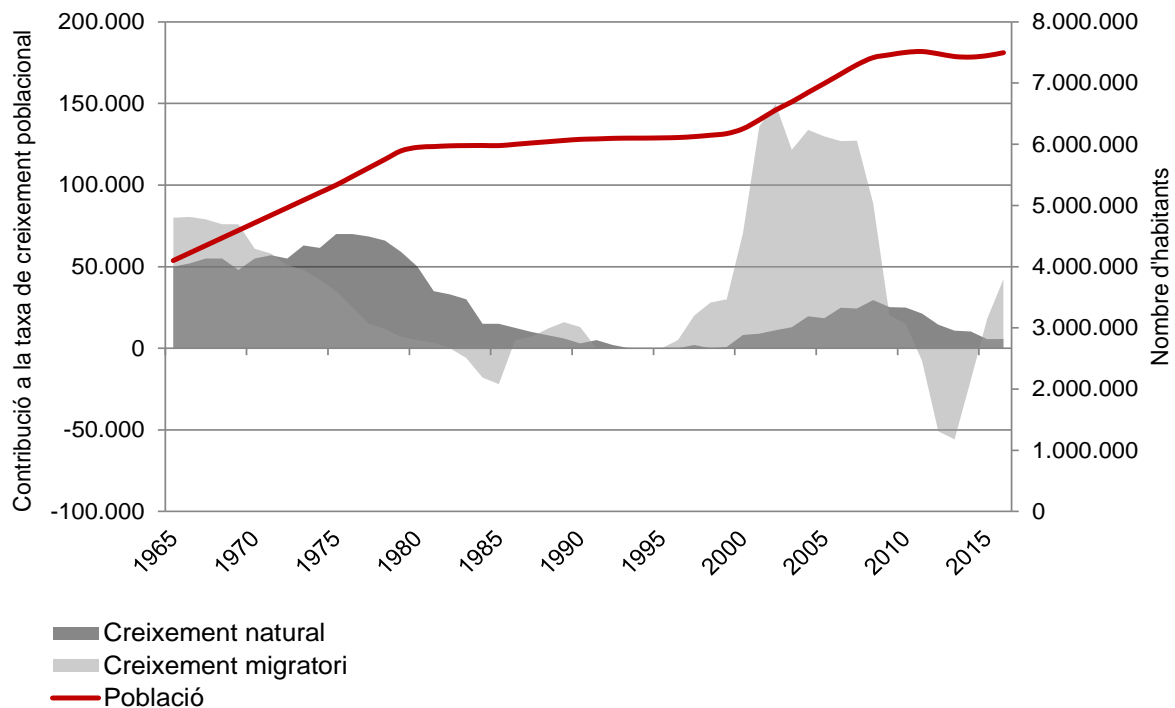
Joan Maria Mussons

- Les polítiques econòmiques que vulguin afavorir la productivitat hauran de promoure:
 - Millores en la qualitat del factors de producció (capital humà i inversió en els actius materials i immaterials més productius).
 - Millores en la gestió empresarial que estableixin un marc de relacions laborals més basat en la confiança que l'actual.
 - Una regulació adequada dels mercats de productes, serveis i factors que afavoreixi les activitats productives amb més rendibilitat social.

Bloc I. La població i el capital humà.

Demografia. Situació actual i escenaris de futur

Mariona Lozano, Elisenda Rentería, Elena Vidal-Coso i Pilar Zueras

Font: Domingo (2016), Centre d'Estudis Demogràfics.

- Els últims anys Catalunya ha viscut un període de forta expansió demogràfica, seguit per una aturada amb la crisi. Actualment, la població torna a recuperar-se.
- L'evolució demogràfica a Catalunya ha vingut històricament marcada pels fluxos immigratoris (primer de la resta de l'Estat, després de l'estranger). La proporció de població estrangera és d'un 17% (el 2016).
- La immigració ha contribuït a retardar els efectes de l'envelliment poblacional. Durant la crisi el fluxos d'entrada s'han reduït, però no s'han interromput.
- És molt difícil preveure el comportament futur de la immigració.

Demografia. Situació actual i escenaris de futur

Mariona Lozano, Elisenda Rentería, Elena Vidal-Coso i Pilar Zueras

L'envelliment es deriva de la baixa fecunditat i de l'augment de l'esperança de vida. L'índex de dependència de la gent gran (pop. de més de 65 /pop. en edat de treballar) no ha deixat de créixer des del 2005 (serà d'un 36,6% el 2030).

- **Pensions.** La seva sostenibilitat és un repte estructural, ja que les generacions que s'incorporen al mercat laboral són menys nombroses, mentre que les generacions de més de 65 anys tenen un pes creixent. Els problemes a curt termini estan sobretot relacionats amb la recessió i amb una creació d'ocupació de poca qualitat i poc remunerada. Amb una situació econòmica favorable (com al 2006), l'impacte demogràfic seria més reduït. **Tenir un mercat laboral de més qualitat no eliminarà el problema, però el milloraria.** El punt crític vindrà amb la jubilació de les generacions del *babyboom*.
- **Sanitat.** Augmenta l'esperança de vida, però pot incrementar el % de població amb malalties o limitacions de funcionalitat. La innovació tecnològica pot alterar els costos, i la introducció **d'hàbits saludables** pot ser clau.
- **Dependència.** Ha augmentat el % de població atesa en establiments col·lectius. Però el model actual continua sent familiarista i feminitzat (penalitza el treball formal de les dones). Cal replantejar el model (baixa participació pública, manca professionalització, etc.) o es produirà pèrdua de benestar.

Capital humà i sistema educatiu com a determinants del creixement i del progrés social

Álvaro Choi i Josep Oriol Escardíbul

Per millorar l'eficiència i equitat del sistema educatiu català necessitem:

□ Millors polítiques educatives:

- Substitució de la repetició de curs per altres mesures.
- Flexibilització dels itineraris acadèmics.
- Extensió del vincle dels joves amb el sistema educatiu fins als 18.
- Atenció prioritària a alumnes i centres escolars amb majoria d'alumnes provinents d'estrats socioeconòmics i culturals baixos.
- Ampliació de l'oferta de formació professional.
- Extensió de la gratuïtat de l'escolarització a edats anteriors a l'actualment establerta.

Capital humà i sistema educatiu com a determinants del creixement i del progrés social

Álvaro Choi i Josep Oriol Escardíbul

- Augment de la despesa pública en educació.**
- Aposta decidida per la **formació continuada** per millorar els desajustos de competències al mercat laboral.
- L'objectiu prioritari del sistema educatiu català en els propers anys ha de ser **millorar les competències dels estudiants i reduir les taxes d'abandonament prematur.**

Tecnologia i reptes laborals, educatius i socials

Walter Garcia-Fontes

- Quarta Revolució Industrial: interconnexió general de persones, dispositius i processos, l'automatització i la intel·ligència artificial.
- El nivell de digitalització de les empreses catalanes encara és insuficient pels reptes actuals (Roland Berger, 2016).
- Punt favorable: Catalunya té una **estructura industrial i de serveis sòlida**.

Taula 1: Noves ocupacions previstes

Educació especial adaptada	Enginyeria d'energia
Pràctica psiquiàtrica avançada	Científics i tecnòlegs d'informació geoespacial
Enginyeria bioquímica	Enginyeria de microsystemes
Científics bioinformàtics	Enginyeria de nanosystemes
Bioestadística	Estratègia de marketing i cerca
Anàlisis de canvi climàtic	Enginyeria de systemes d'energia solar

Font: O*NET (2017)

Tecnologia i reptes laborals, educatius i socials

Walter Garcia-Fontes

Tot i això...

- Tenim nivells d'atur estructural elevat.
- Els mercats de treball i el nivell de qualificació dels treballadors s'ha d'ajustar per tornar-se **complementaris** (p.e. poques vocacions tècniques).
- El sistema educatiu s'ha d'adaptar a les noves competències: resolució de problemes complexos, programació, intel·ligència social i creativa, etc.

Reptes socials: finançament de l'estat del benestar; efectes sobre l'organització de les ciutats (compte amb processos de gentrificació urbana).

Bloc II. La recerca, la innovació i la internacionalització.

Impulsem la recerca

Andreu Mas-Colell

- Recerca significa optar per la **productivitat**, la **innovació** i capacitat de ser **capdavanters** en avenços tecnològics.
- No s'ha d'oblidar la importància de la **transferència**:
 - Mantenir el cercle virtuós: universitats + centres de recerca + centres tecnològics.
 - Haurien de ser els centres tecnològics els centres d'innovació que les universitats tenen dificultat a generar?
- Com es promou la recerca?
 - **Prioritzant**; invertint **més recursos**; **organitzant millor** la recerca.

Impulsem la recerca

Andreu Mas-Colell

Recursos

- Facilitar la recerca empresarial.
- Augmentar el finançament públic a un ritme “eficientment digerible” i sostingut.
- Filantropia orientada a la recerca (incentius fiscals).

Organització i normes

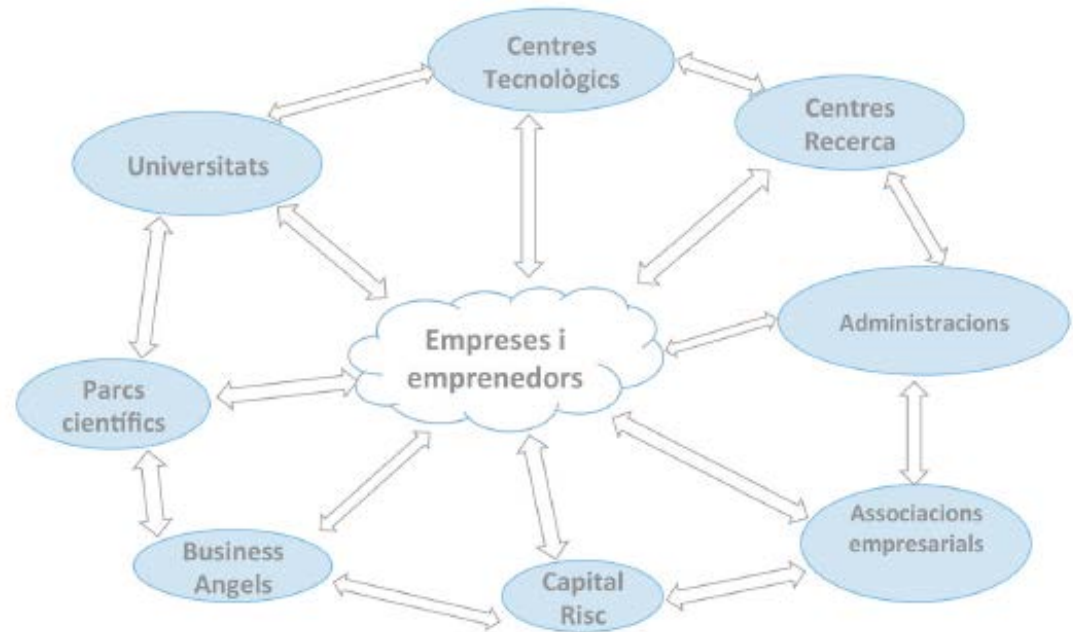
- Continuar amb la línia de l'ICREA per atreure talent.
- Interpretar els marcs legals de la manera més flexible possible.

Catalunya, ecosistema innovador?

Xavier López Luján

- A Catalunya tenim molts dels elements necessaris per innovar però els indicadors internacionals ens situen en posicions baixes.
- Catalunya és reconeguda internacionalment per l'excel·lència de la seva ciència però **la recerca s'ha de transformar en innovació rellevant.**

Figura 1.

- En el centre del sistema innovador s'han de situar les **empreses** (qui ha de liderar la innovació).

Catalunya, ecosistema innovador?

Xavier López Luján

- Cal **connectar millor** centres de recerca i universitats amb centres tecnològics i empreses.
- Necessitem polítiques dirigides al **creixement empresarial** (fusions, clústers, etc.) i que fomentin “**campions ocults**”.
- Recomanacions:
 - Programes que fomentin la **coïnversió** pública i privada.
 - **Compra pública** per afavorir la innovació empresarial.
 - Creació d’una **agència pública** de finançament de la recerca i la innovació empresarial.

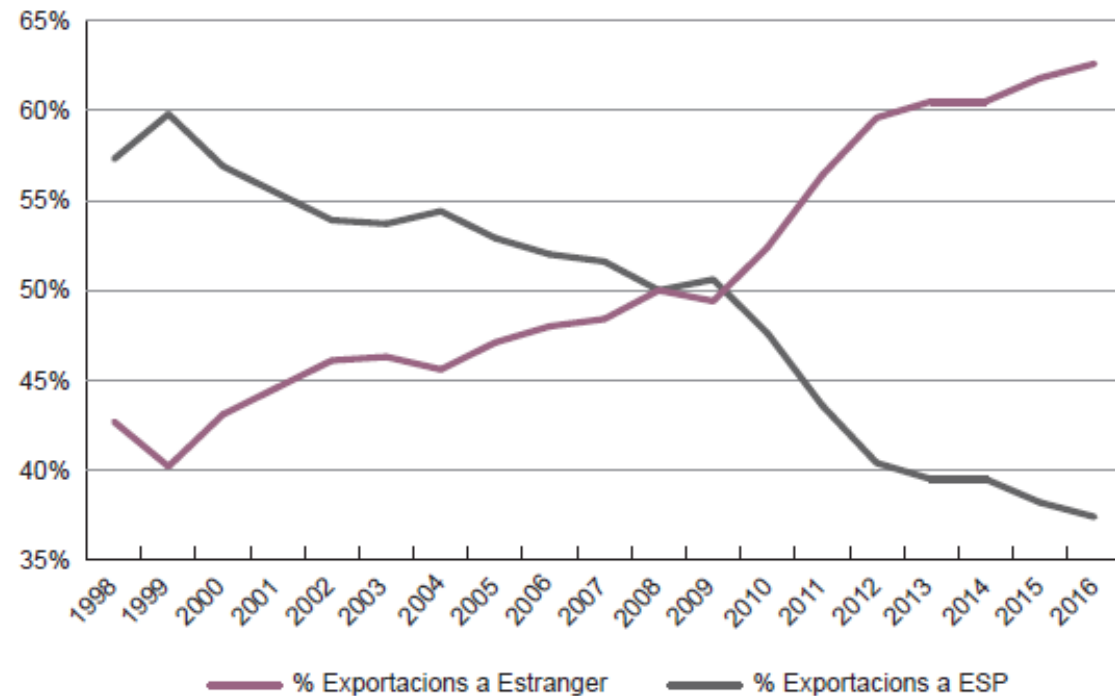
Breus reflexions sobre el sector exterior català

Pol Antràs

□ Trets estructurals:

- Catalunya és força oberta a l'exterior però donat el seu PIB, té el grau d'obertura que li pertoca.
- Comparat amb països europeus semblants, a Catalunya hi ha poca diversificació en el destí.

Gràfica 2. Exportacions a l'estranger i a la resta d'Espanya

Font: Idescat i C-Intereg.

Breus reflexions sobre el sector exterior català

Pol Antràs

- Factors per atreure activitat relacionada amb xarxes de producció global:
 - **Marc institucional/contractual.**
 - **Sistema educatiu** que ofereixi mà d'obra qualificada.
 - **Infraestructures.**

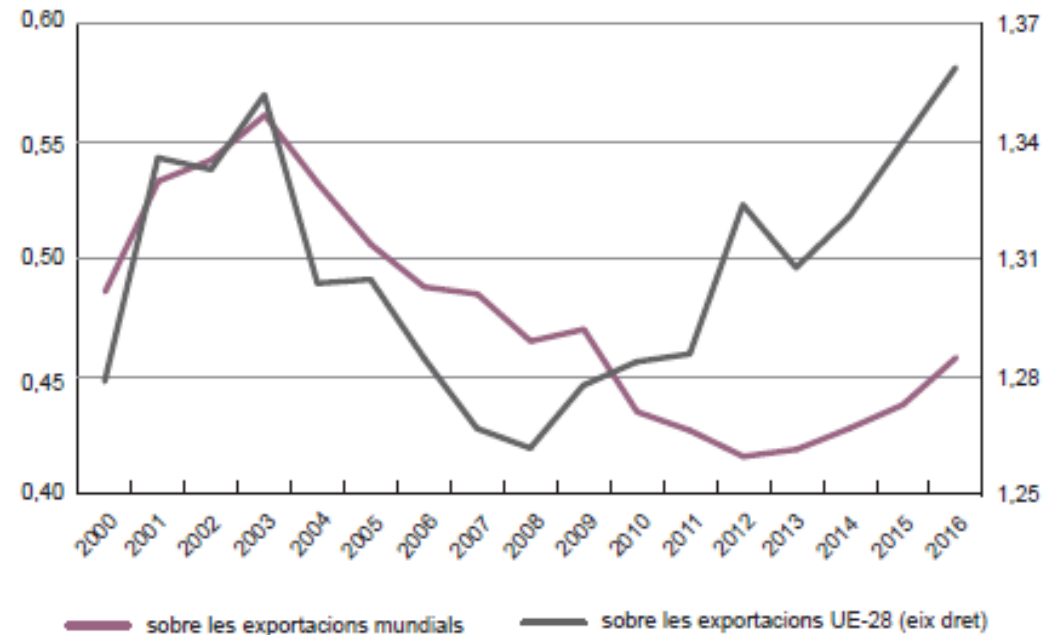
- **Per què calen polítiques comercials per potenciar la internacionalització de les empreses catalanes?**
 - Externalitats positives (economies d'escala en l'adquisició d'informació). Subvencions o ajudes poden ajudar.
 - Elevats costos enfonsats d'entrada en un país estranger. Subsidis positiu a l'exportació poden ser útils.
 - Imperfeccions en el mercat de crèdit. Suport financer oficial a la internacionalització.

L'expansió estructural de les exportacions de béns a Catalunya

Pau Albert Vilalta Novials

- Pel període 2000-2016, Catalunya manté la quota d'exportacions de béns al món i millora a dins la UE.
- Augment del nombre d'empreses exportadores (**marge extensiu**) i el valor mitjà exportat (**marge intensiu**).

Gràfic 4. Quota de mercat de les exportacions catalanes de béns (%)

Font: OMC i AEAT.

L'expansió estructural de les exportacions de béns a Catalunya

Pau Albert Vilalta Novials

- L'estabilitat de la quota d'exportacions de Catalunya durant els anys 2000-2016 amaga dues dinàmiques:
 - la pèrdua de quota durant el període previ a la crisi,
 - la recuperació durant la crisi i els anys posteriors.
- La devaluació interna viscuda en els darrers anys (menors costos laborals unitaris) ha beneficiat l'expansió comercial.
- **Repte: seguir millorant el marge extensiu.**
- Encara hi ha oportunitats als mercats i marge d'ampliació cap a mercats amb menys intensitat.
- Reforçar el sector exterior és cabdal per al futur de l'economia catalana.

Demanda interna i saldo exterior català

Jordi Augusto

- Per a Catalunya, l'entrada a la UE i a l'euro es van traduir inicialment en un dèficit exterior colossal que va alimentar una bombolla.
- Actualment, les relacions comercials amb la resta del món presenten un bon balanç per compte corrent.

Gràfic 8. Salaris en percentatge de PIB

Font: Idescat.

- A Catalunya, l'augment del superàvit exterior ha anat en paral·lel a una caiguda de la demanda interna que s'explica en part per una contracció salarial.

Demanda interna i saldo exterior català

Jordi Augusto

- El fet que els guanys en competitivitat exterior siguin deguts a **reduccions de salaris** més que a augments de productivitat ens fa susceptibles a les mateixes crítiques que rep Alemanya.
- Cal tenir en compte que:
 - un superàvit exterior excessiu és perillós,
 - baix dèficit exterior pot resultar fins i tot beneficiós si no s'eternitza.
- L'article acaba amb una reflexió sobre alguns dels possibles efectes macroeconòmics de la persistència i la magnitud del dèficit fiscal amb l'Administració de l'Estat.

Bloc III. El territori i les infraestructures.

Geografia i creixement econòmic: una perspectiva històrica

Julio Martinez-Galarraga i Daniel A. Tirado Fabregat

- Les actuals desigualtats regionals són resultat d'un llarg i complex procés, influït, entre d'altres per la geografia econòmica.
- A Catalunya, la geografia econòmica ha estat un element impulsor del seu creixement econòmic.
- Dos patrons diferenciats al llarg de la història:
 - Durant els anys en què les polítiques públiques afavoriren el tancament de l'economia espanyola, la geografia econòmica catalana no fou un element impulsor del seu creixement.
 - A la fi de l'autarquia franquista canvia radicalment aquest patró inicial.

Geografia i creixement econòmic: una perspectiva històrica

Julio Martinez-Galarraga i Daniel A. Tirado Fabregat

- La geografia econòmica pot continuar actuant com un element impulsor del creixement econòmic català si Catalunya segueix en un marc institucional afavoridor de la integració econòmica amb els mercats internacionals.
- Existeix la possibilitat que el segle XXI es caracteritzi per oferir avantatges de localització als territoris situats als dos costats del Pacífic (en lloc dels dos costats de l'Atlàntic). Això serà un repte per a Catalunya.

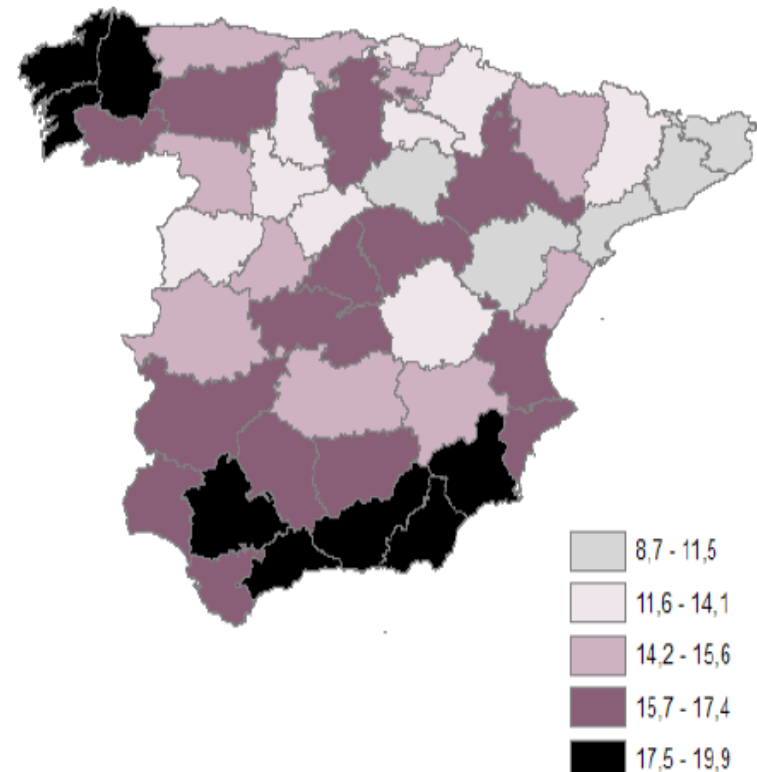
Infraestructures de transport i creixement econòmic

Anna Matas i Josep-Lluís Raymond

□ Analitzen si l'impacte d'una millora en les infraestructures està relacionada amb el nivell de renda del territori.

- Com una millora en la xarxa viària afecta la “inversió privada en béns de capital” a nivell provincial?
- Calculen l'impacte a llarg termini sobre el PIB.

Mapa 1. Canvi percentual en el temps de viatge des de cada província a la resta (1977-2008)

Infraestructures de transport i creixement econòmic

Anna Matas i Josep-Lluís Raymond

□ Resultats:

- Com més alt sigui la dotació de capital inicial, major impacte positiu del potencial de mercat en la millora en infraestructures. És el cas de Barcelona.
- L'impacte a llarg termini en el PIB supera el petit impacte a curt.
- Una reducció del 10 % en el temps de viatge entre capitals de províncies augmentarà el creixement anual del PIB en 0,16 punts percentuals en les províncies de renda baixa, en 0,20 en les de renda intermèdia i en 0,26 en les de renda alta.
- L'impacte sobre el creixement d'una reducció del temps de viatge és superior a Barcelona (seguida de Girona, Tarragona i Lleida).

Bloc IV. Institucions.

Institucions inclusives i desenvolupament econòmic

Roger Medina

- La **Nova Economia Institucional** (NEI) troba evidència que les **institucions** tenen un impacte sobre el creixement i desenvolupament econòmics a llarg termini.
- Les institucions europees han tingut un impacte positiu sobre el desenvolupament econòmic de l'economia catalana.
- Malgrat les limitacions que el marc autonòmic asimètric, l'actual marc competencial possibilita la consecució de reformes en àrees molt rellevants per a la qualitat institucional, com la transparència, la competència i l'avaluació de polítiques públiques.

Institucions inclusives i desenvolupament econòmic

Roger Medina

- Algunes de les reformes que podrien augmentar el potencial de l'economia catalana estan en el camp de l'avaluació de les polítiques públiques, la funció pública, la competència en el mercat de serveis i la clusterització. Exemples d'aquestes reformes:
 - Impulsar la professionalització de la funció pública a partir de la implementació de procediments oberts de contractació centrats en l'avaluació de competències i la creació d'un sistema professional d'alta direcció.
 - Desenvolupar un clúster financer a Catalunya.

Generalitat de Catalunya
**Departament de la Vicepresidència
i d'Economia i Hisenda**

Moltes gràcies per la seva
atenció

gencat.cat

<http://economia.gencat.cat/ne-104>

TAULA RODONA

Ponents:

Dr. Oriol Escardíbul (UB & IEB)

Sr. Xavier López (Eurecat)

Dra. Anna Matas (UAB & IEB)